

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai par atjauninātu ES augstākās izglītības programmu”

(COM(2017) 247 final),

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Skolu attīstība un izcila mācīšana – lielisks pamats dzīvei””

(COM(2017) 248 final)

(2018/C 081/22)

Ziņotājs: **Pavel TRANTINA (CZ/III)**

Līdzziņotājs: **Antonello PEZZINI (IT/I)**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 5.7.2017.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 165. panta 4. punkts un 166. panta 4. punkts.
Atbildīgā specializētā nodaļa	SOC, Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas saskaņojumā	27.9.2017.
Pieņemts plenārsesijā	19.10.2017.
Plenārsesija Nr.	529
Balsojuma rezultāts	148/1/3
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē aplūkojamās iniciatīvas un atbalsta tajās paustos principus, tomēr tā vēlētos izmantot šo iespēju un norādīt, ka ir svarīgi nodrošināt vajadzīgos līdzekļus, lai atbalstītu izglītības sistēmu uzlabošanu Eiropā un tādējādi nodrošinātu augstas kvalitātes izglītību visiem iedzīvotājiem, kā arī norādīt to, ka ir svarīgi uzlabot izglītības spēju risināt sabiedrības problēmas un efektīvi sagatavot skolēnus kvalitatīvai dzīvei un nodarbinātībai. Popularizējot savas vērtības, Eiropai ir iespējas un pienākums uzņemties vadošu novatorisku lomu ilgtspējīgas un iekļaujošas ekonomikas veidošanā. Šādi ekonomikai būtu jāspēj veicināt konkurētspēju un aizsargāt sava īpašā sociālā modeļa nākotni. Sadarbība izglītības jomā piešķir patiesu nozīmi visam ES projektam, kā arī palīdz popularizēt “kopienas” tēlu, proti, ka ES ir kaut kas konstruktīvs.

1.2. Ņemot vērā pašreizējo Eiropas politisko vidi, EESK aicina Komisiju un dalībvalstis nodrošināt, ka izglītības politikā kultūras daudzveidību un iecietību redz kā vērtības, jo tā ir vēl viena joma aktīva pilsoniskuma veicināšanai, ņemot vērā ES uzdevumus, kuru mērķis ir popularizēt ES pamatvērtības. Mēs visi esam atbildīgi par iedzīvotāju izglītošanu un to, lai viņi patiesi apzinās Eiropas kopējo vēsturi un vērtības, kā arī iecietības un cilvēktiesību svarīgumu.

1.3. EESK uzskata: lai mūsdienās varētu reaģēt uz aizvien pieaugošajiem izaicinājumiem, ir vajadzīga vērienīgāka iniciatīva, kas ļauj īstenot tādu visaptverošu izglītības stratēģiju, kura mainītu pašreizējo paradigmu un atbalstītu bērnus un jauniešus, kā arī sniegtu ātrus risinājumus pašreizējiem uzdevumiem.

1.4. Cenšoties uzlabot izglītību, ir būtiski uzlabot mācībspēku un skolu vadītāju statusu un viņiem sniegt atbalstu. Kvalifikācijas celšanas iespējas būtu jāpiedāvā ne tikai skolotājiem un skolu vadītājiem, bet arī tiem, kas bērnus un jauniešus māca reālajā dzīvē ārpus mācību iestādēm, piemēram, vecākiem, sabiedrībai un neformālās izglītības sniedzējiem. Ir svarīgi ar šīm grupām veidot sadarbību.

1.5. Būtu jāizstrādā konkrētāki dalībvalstīm paredzēti ieteikumi par izglītību un atbalstu mācībspēkiem, tostarp par to, kā uzlabot skolu vidi, kas ir daļa no skolotāju darba vides un skolēnu mācību vides. Atsevišķus ieteikumus varētu paredzēt saistībā ar Eiropas pusgada norisēm un iekļaut konkrētām valstīm adresētos ieteikumos.

1.6. Ņemot vērā 2018. gada sākumā paredzēto augsta līmeņa samitu par izglītības jautājumiem, kuru rīkos Komisija, EESK stingri mudina dalībvalstis spert ievērojamu soli uz priekšu un izveidot – izmantojot arī efektīvu sociālo un pilsonisko dialogu – izglītības, apmācības un mūžizglītības sistēmas, kas apmācāmajiem nodrošinās daudzsološu nākotni Eiropā.

1.7. EESK uzskata, ka izglītības sistēmu uzlabošanas un modernizēšanas pamatā ir divi elementi: pietiekama, vienlīdzīgi sadalīta finansējuma pieejamība un koordinēta pārvaldība augsti kvalitatīva un efektīva sociālā dialoga ietvaros. Šie elementi būtu rūpīgāk jāņem vērā turpmākajās debatēs. Izglītības jomai pieejamie resursi būtu jāorientē ne tikai uz sniegumu, bet arī uz iekļaušanas aspektu attiecībā uz apmācāmajiem no nelabvēlīgas vides un bēgļiem.

1.8. Eiropas Savienībai ir vairāk jāiegulda izglītībā un apmācībā, pētniecībā un inovācijā, šim nolūkam piešķirot vairāk līdzekļu programmām *Erasmus+* un “Apvārsnis 2020”, kā arī programmām, kas nākotnē aizstās abas minētās. Tādējādi varētu palielināt darbvietu skaitu un pavērt jaunas iespējas.

1.9. Turklāt EESK vēlētos uzsvērt, cik svarīgi ir šajā procesā efektīvi iesaistīt sociālos partnerus un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

1.10. Lai gan paziņojumā galvenā uzmanība ir veltīta skolām un augstākās izglītības iestādēm, būtu jāpievēršas arī sadarbībai un saiknei starp formālo, neformālo un ikdienējo mācīšanos un to rezultātu atzīšanai.

1.11. EESK uzsver, ka ir svarīgi pieņemt visaptverošu pieeju uzņēmējdarbībai. Visiem pedagogiem ir vajadzīgi skaidri definēti uzņēmējdarbības priekšmeta apgūšanas rezultāti; tas dos iespēju skolās ieviest efektīvu uzņēmējdarbības apgūšanas metodoloģiju. Sociālo projektu izstrāde skolās vai ārpus tām sniedz lielisku iespēju iegūt šīs prasmes un nepieciešamo domāšanas veidu, kā arī palīdz sekmīgāk veidot saikni ar cita veida mācību vidi.

1.12. EESK uzskata, ka izglītības plašākais uzdevums ir panākt līdzsvaru un ciešu sadarbību starp zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (*STEM*) priekšmetiem un sociālajām un humanitārajām zinātnēm. Tāpēc EESK aicina izglītības un mūžizglītības jomā vairāk piemērot tādu starpdisciplināru pieeju, kas ir orientēta uz partnerībām un elastīgiem izglītošanās veidiem un ir plašāka par vienu izglītības līmeni un kādu konkrētu apmācības jomu.

2. Komisijas iniciatīvu kopsavilkums

2.1. Pēc paziņojuma “Izglītības uzlabošana un modernizēšana” (2016. gada 7. decembris) Eiropas Komisija 2017. gada 30. maijā nāca klajā ar jaunu jaunatnes iniciatīvu par skolām un augstāko izglītību, proti, “Stratēģiju augsti kvalitatīvai, iekļaujošai, uz nākotni orientētai izglītībai”. Paketē ir iekļautas divas atjaunotas ES programmas izglītības modernizēšanai: viena paredzēta skolām, bet otra – augstākās izglītības jomai.

2.2. Attiecībā uz skolām dalībvalstu fakti liecina par trijām jomām, kurās vajadzīga rīcība un kurās ar ES atbalstu var palīdzēt veikt svarīgus uzdevumus, proti:

- paaugstināt skolu kvalitāti un iekļautību,
- atbalstīt izcilus skolotājus un skolu vadītājus,
- uzlabot skolu izglītības sistēmu pārvaldību.

2.3. Dalībvalstu īstenotos pasākumus šajās trijās jomās Komisija ierosina papildināt, atbalstot savstarpēju mācīšanos, stiprinot faktu bāzi par to, kas labi darbojas izglītības jomā, un atbalstot valstu reformas tajās dalībvalstīs, kuras tās vēlas. Šāda atbalsta piemēri ir prasmju attīstības veicināšana un starpkultūru izglītība, ko īsteno, izmantojot skolu partnerības, mobilitāti un e-mērķsadarbības projektus *Erasmus+* ietvaros, savstarpējas mācīšanās stiprināšana skolotāju un skolu vadītāju karjeras un profesionālās pilnveides jomā un jauna atbalsta mehānisma izveide, lai palīdzētu dalībvalstīm, kuras vēlas saņemt atbalstu izglītības reformu izstrādē un īstenošanā.

2.4. Atjaunotās augstākās izglītības stratēģijas pamatā ir 2011. gada modernizācijas programma. Paziņojumā Komisija izklāsta savus plānus šādās četrās svarīgākajās jomās:

- nodrošināt, ka augstskolu absolventi iegūst tādu prasmju kopumu, kāds vajadzīgs viņiem un mūsdienu ekonomikai,
- veidot iekļaujošu augstākās izglītības sistēmu,
- nodrošināt, ka augstākās izglītības iestādes sniedz inovatīvu ieguldījumu ekonomikā,
- atbalstīt augstākās izglītības iestādes un valdības, lai tās iespējami labāk izmantotu pieejamos cilvēkresursus un finanšu resursus.

2.5. Visbeidzot, lai nodrošinātu, ka augstākā izglītība palīdz veicināt izaugsmi un darbvietu radīšanu, augstskolām mācību programmas jāpielāgo pašreizējām un paredzamajām ekonomikas un sabiedrības vajadzībām un jāsniedz topošajiem studentiem aktuāla, pamatota informācija, kas viņiem palīdzētu izvēlēties mācību priekšmetus. Tāpēc Komisija nāca klajā arī ar priekšlikumu Padomes ieteikumam par augstskolu absolventu apzināšanu, kas saistībā ar jauno Prasmju programmu Eiropai aptvers ne tikai augstākās izglītības absolventus, bet arī profesionālās izglītības un apmācības programmu absolventus. Tādējādi tiks sekmēti un atbalstīti dalībvalstu iestāžu centieni uzlabot kvalitāti un pieejamību informācijai par to, kāda ir absolventu karjeras izaugsme vai turpmākā izglītība pēc studiju beigšanas.

3. Vispārīgas piezīmes par jauno ES izglītības stratēģiju

3.1. EESK atzinīgi vērtē šīs iniciatīvas un vēlētos norādīt, ka ir svarīgi nodrošināt vajadzīgos līdzekļus, lai atbalstītu izglītības sistēmu uzlabošanu Eiropā un tādējādi nodrošinātu augstas kvalitātes izglītību visiem iedzīvotājiem, kā arī norādīt to, ka ir svarīgi uzlabot izglītības spēju risināt sabiedrības problēmas un efektīvi sagatavot skolēnus kvalitatīvai dzīvei un nodarbinātībai. Komiteja piekrīt, ka īpaša vērība ir jāvelta agrīnai pirmsskolas izglītībai, ieguldījumiem skolotāju izglītībā, dažādu ieinteresēto personu sadarbības veicināšanai, skolu pārvaldības uzlabošanai, sinerģijai ar pētniecību, kā arī vispārīgai sociālajai iekļaušanai.

3.2. Lai gan ir plaši uzsvērts, ka izglītība ir svarīgs virzītājspēks sociāli ekonomiskās nevienlīdzības mazināšanai un sociālās iekļaušanas veicināšanai ⁽¹⁾, jaunākajā Komisijas ieteikumā par Eiropas sociālo tiesību pilāru un 2015. gada Parīzes deklarācijā ⁽²⁾ norādīts, ka nevienlīdzība joprojām pieaug vairumā ES valstu. Nekad iepriekš pasaule nav piedzīvojusi tik straujas izmaiņas, kas skar darbu, prasmju pieprasījumu un sabiedrību, tāpēc Eiropas Savienībai ir jāmodina dalībvalstis pielāgot savas izglītības sistēmas šai jaunajai realitātei. Pastāvīgi izvērtējot prasmju neatbilstību un darba tirgus rezultātus, varētu vieglāk sasniegt šo mērķi. Lai veidotu sabiedrību, kurā tiek nodrošinātas patiešām vienlīdzīgas iespējas, ir arī vajadzīgs veidot elastīgākas, novatoriskākas un aptverošākas mācību programmas un mācību praksi, apkopojot daudzos paraugprakses piemērus, kas novēroti pēdējos gados.

⁽¹⁾ Izglītība ir svarīgs elements šādās jaunākajās ES deklarācijās: ES sociālais pilārs (2017. gada aprīlis), Jaunā Prasmju programma Eiropai (2016. gada jūnijs), Pārdomu dokuments par Eiropas sociālo dimensiju (2017. gada aprīlis); Romas deklarācija (2017. gada marts).

⁽²⁾ Neformālā izglītības ministru sanāksmē, kas notika Parīzē 2015. gada martā, tika pieņemta deklarācija *Promoting citizenship and common values of freedom, tolerance and non-discrimination in education* (Pilsoniskuma un tādu kopēju vērtību veicināšana kā brīvība, iecietība un nediskriminācija izglītībā).

3.3. Ņemot to vērā, EESK vēlas norādīt, ka izglītība sniedz kopēju labumu, un tai arī turpmāk jābūt svarīgam instrumentam, ar ko veicina sabiedrības intereses, novirzot ieguldījumus tam, lai samazinātu privātās un valsts izmaksas, ko rada izglītības trūkums; tāpēc jāiegulda, piemēram, tādās jomās kā vardarbības novēršana, veselības uzlabošana ar sporta aktivitātēm un labklājības veicināšana, izpratnes vairošana par klimata pārmaiņām un sociālā miera nodrošināšana sabiedrībā, kurā aizvien pieaug dažādība. Līdz ar to izglītības reformas jāīsteno ne tikai tāpēc, lai jauniešiem nodotu rītdienas prasmes, kompetences un zināšanas, kas būs vajadzīgas iekļūšanai darba tirgū, bet arī tāpēc, lai uzlabotu apmācāmo personu spēju rīkoties aktuālos, sabiedrībai nozīmīgos jautājumos, kas skar Eiropas iedzīvotāju ikdienu.

3.4. Komisijas plānotajā stratēģijā īpaša uzmanība ir jāvelta pārejai no viena izglītības līmeņa citā, kā arī sadarbībai starp dažādiem izglītības pakalpojumu sniedzējiem gan oficiālā, gan neoficiālā vidē. Lai gan EESK atzinīgi vērtē to, ka tiek akcentēta iekļaujošu un savienotu augstākās izglītības sistēmu izveide, turklāt skolas tiek mudinātas veidot labāku saikni un sadarbību ar augstākās izglītības iestādēm zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) jomā, Komiteja uzskata, ka izglītības plašākais uzdevums ir panākt līdzsvaru un ciešu sadarbību starp STEM priekšmetiem un sociālajām un humanitārajām zinātnēm. Tāpēc EESK aicina izglītības un mūžizglītības jomā vairāk piemērot tādu starpdisciplināru pieeju, kas ir orientēta uz partnerībām un elastīgiem izglītošanās veidiem un ir plašāka par vienu izglītības līmeni un kādu konkrētu apmācības jomu. Šāda pieeja arī palīdzētu izskaust dažāda veida nevienlīdzību, piemēram, dzimumu nevienlīdzību STEM priekšmetos un zinātnē kopumā, kā arī apkarot stereotipus par to, kas ir piemērotāks un/vai kopumā balstās uz dzimumu, rasi un citām personas īpašībām.

3.5. Komiteja atkārtoti aicina ⁽³⁾ Komisiju uzņemties proaktīvu lomu un ieviest novatoriskākus risinājumus izglītības un prasmju pilnveidošanas jomā, kā arī pārraudzīt un veicināt praksi un inovatīvas pieejas, kas jau pastāv dalībvalstīs. EESK ir stingri pārliecināta, ka ir pienācis laiks patiesai paradigmas maiņai – tas attiecas gan uz izglītības un apmācības jomas mērķiem un darbību, gan izpratni par tās vietu un lomu sabiedrībā –, un ir pienācis laiks atzīt, ka izglītība pati par sevi ir produktivitātes faktors. Proaktīva rīcība ES līmenī ir svarīgs elements, kas paver iespēju veidot labāku izglītību rītdienai.

3.6. Kā EESK jau norādījusi vienā no saviem iepriekšējiem atzinumiem, “no visu pušu mobilizācijas un atbalsta mācību partnerību izveidei sabiedrībā, iesaistot programmu izstrādē un īstenošanā skolas, uzņēmumus, pašvaldības, sociālos partnerus, pilsoniskās sabiedrības organizācijas, ar jaunatni saistītas NVO, darbiniekus jauniešu jautājumos un citus kopienas darbiniekus, vecākus un skolēnus, ir atkarīga veiksmīga (..) rezultātu sasniegšana (..) izglītības paradigmas maiņas apstākļos” ⁽⁴⁾.

3.7. Jau sākot ar pirmajiem skolas gadiem, jauniešiem jāpalīdz attīstīt kompetenču portfolio, kas attiecas ne tikai uz viņu zināšanām, bet arī viņu prasmēm, inovācijas spēju un radošumu, kritisko domāšanu un izpratni par Eiropas kopīgo vēsturi. Šajos kompetenču profilos pietiekami liela vieta būtu jāatvēl arī viņu dažādajām digitālajām prasmēm, pieredzei savstarpējas saziņas jomā un komandas darbā, kā arī viņu spējām atzīt kultūru dažādību. Tas būtu jāpanāk ar viņu pedagogu un jaunatnes darbinieku atbalstu.

3.8. Iniciatīvas sākotnējais nosaukums (“jaunatnes iniciatīva”) raidīja nepareizu signālu, jo radās iespaids, ka tā paredzēta tikai jauniešiem, kaut gan formālās izglītības sistēmās aizvien biežāk tiek uzņemti pieauguši izglītojamie. Jāizsaka nožēla par to, ka paziņojumā par augstāko izglītību “pieaugušie” tikpat kā nav minēti, taču augstākajai izglītībai var būt būtiska nozīme mūžizglītībā jebkurā vecumā un ar tās palīdzību var arī atjaunināt gan nodarbināto, gan bezdarbnieku prasmes, kompetences un zināšanas.

3.9. Izglītības sistēmu uzlabošanā un modernizēšanā izšķirošs ir pietiekama finansējuma nodrošinājums un tainsnīgs tā sadalījums, kā arī koordinēta pārvaldība augstas kvalitātes un efektīva sociālā dialoga ietvaros. Komisija savos darba dokumentos nav to pietiekami akcentējusi, kā arī nav pietiekami uzsvērusi, ka resursi izglītības jomā būtu jāizmanto ne tikai snieguma nodrošināšanai, bet arī atsevišķu no nelabvēlīgas vides nākušu apmācāmo iekļaušanai un bēgļu integrācijai. Turklāt tā gandrīz nemaz neuzsver to, cik svarīgi ir apspriesties un šajā procesā iesaistīt dažādas ieinteresētās puses, it īpaši pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

⁽³⁾ OV C 173, 31.5.2017., 45. lpp.

⁽⁴⁾ OV C 214, 8.7.2014., 31. lpp.

4. Īpašas piezīmes par jauno ES izglītības stratēģiju

Reaģējot uz abām EK iniciatīvām, kā arī ņemot vērā ES un dalībvalstu politiku kopumā, EESK šajā dokumentā koncentrēsies uz trijām transversālām prioritātēm, kas attiecas uz skolām un augstāko izglītību.

4.1. Ir vajadzīgas pamata speciālās prasmes, tomēr tikpat vajadzīgas ir arī vispārīgās un transversālās prasmes, kompetences un zināšanas.

4.1.1. EESK uzsver, ka ir svarīgi, lai Komisija nodrošinātu, ka dalībvalstis pieņem holistisku definīciju jēdzienam “apmācāmo vajadzības”, t. i., ietverot speciālās un vispārīgās prasmes, kā arī kompetences un starpdisciplināras zināšanas. Šiem trim aspektiem jāaptver ne tikai darbam vajadzīgās spējas, bet jātiecas arī uz plašāku mērķi, proti, ikviena indivīda personīgo izaugsmi dzīves laikā. Tāpēc, pilnveidojot izglītību, ir īpaši augstākās izglītības sistēmās, ir jāpievēršas arī tam, kā labāk veicināt aktīvu pilsoniskumu, sekmēt iespēju radīšanu jauniešiem un vairot zināšanas par ES darbību un sniegtajām priekšrocībām. Vērts atgādināt, ka izglītība vien nevar novērst sociāli ekonomiskās atšķirības, jo tieši sinerģija ar papildinošām sociālajām un nodarbinātības rīcībpolitikām ir galvenais ilgtspējīgāka risinājuma priekšnoteikums.

4.1.2. Īpaša uzmanība jāvelta tā dēvēto vispārīgo prasmju attīstībai, jo darba devēji tās vērtē arvien augstāk un tās ir noderīgas arī ārpus darba konteksta. Tāpēc EESK mudina īstenot pasākumus, piemēram, tos, kas minēti Komisijas paziņojumā: projektus radošuma novērtēšanai, problēmu risināšanai, sadarbībai⁽⁵⁾, darbam komandā un kritiskajai domāšanai. Jāsniedz attiecīgs atbalsts un jānodrošina apmācība politikas veidotājiem, lai viņi varētu izprast šo prasmju vispārējo dimensiju.

4.1.3. Lai gan EESK atzinīgi vērtē atbalstu augstskolu un darba vides sadarbībai, darba vide tomēr nedrīkst būt saistīta tikai ar uzņēmējdarbības nozari. Uzņēmumu un izglītības iestāžu sadarbību nevajadzētu balstīt vienīgi uz kritēriju, vai jaunieši ir vai nav uzreiz nodarbināmi. Uzņēmumiem ir jāspēj pilnībā izmantot cilvēku potenciālu, mobilizējot pareizās prasmes un padarot digitālās revolūcijas sniegtās iespējas pieejamas visām vecuma grupām. Uzņēmumiem ir jāatbalsta arī tie jaunieši, kuri turpina apmācību pēc ienākšanas darba vidē; izglītība ir nepārtraukts process, un dažos formālajai izglītībai paredzētajos gados nevar apmierināt visas vajadzības.

4.1.4. Tomēr EESK jau ir norādījusi, ka ir jāpalīdz “skolām ieviest duālās izglītības un apmācības sistēmas, kurās līdztekus izglītības iegūšanai klasē tiek gūta profesionālā pieredze darbavietā, un uzlabot izglītības pārvaldes iestāžu un uzņēmumu informētību par šo iniciatīvu nozīmīgumu”⁽⁶⁾. Skolēnu pieredze darbavietā un ciešāka saikne starp skolām, rūpniecību, augstskolām un pētniecību ir būtisks priekšnoteikums, lai radītu kvalificētas, ilgtspējīgas darbavietas jauniešiem.

4.1.5. “Speciālās zināšanas” ir nepieciešamas, tomēr ekonomika nedrīkst diktēt virzienu, kādā jāattīstās [augstākajai] izglītībai. Citiem vārdiem, ar tādām iniciatīvām kā sistemātiska absolventu apzināšana ir jāgarantē, ka par augstākās izglītības programmu un mācību programmu pamatu netiek izvirzīti instrumentalizēti izglītības rezultāti, piemēram, atalgojums vai absolventu nodarbinātības līmenis. Dažām dalībvalstīm jau ir savas apzināšanas sistēmas, tāpēc plānotajai jaunajai ES mēroga sistēmai tās ir jāapvieno, un jebkurā gadījumā to nedrīkst izmantot tam, lai attaisnotu taupības pasākumus attiecībā uz humanitāro un sociālo zinātņu mācību programmām.

4.2. Atbalsts mācībspēkiem augsti kvalitatīvai mācību priekšmetu pasniegšanai un mūžizglītībai

4.2.1. “Izglītības digitālajā laikmetā” tehnoloģijas jāizmanto, lai uzlabotu mācību procesu: piemēram, iemācīties programmēt nav pašmērķis, izglītojamiem jāizprot programmēšanas loģika un jāapgūst prasmju kopums, kas nepieciešams, lai jaunos tehnoloģiskos līdzekļus izmantotu mācībās un reālajā dzīvē.

⁽⁵⁾ *Improving the quality of teaching and learning in Europe's higher education institutions* (Mācīšanas un mācību apguves kvalitātes uzlabošana Eiropas augstākās izglītības iestādēs), Augstākās izglītības modernizācijas augsta līmeņa darba grupas ziņojums, Eiropas Komisija, 2013. gada jūnijs.

⁽⁶⁾ OV C 327, 12.11.2013., 58. lpp.

4.2.2. Lai gan IKT piedāvā iespējas daudzās jomās, tās iever arī tādu reālu apdraudējumu kā kibernetizācija, bīstams un kaitējošs saturs, pastiprināta pakalpojumu komercializācija, kā arī tehnoloģiskas novērošanas un personas datu ļaunprātīgas izmantošanas iespējas. Tāpēc jāuzlabo digitālā prasība, lai ikvienam būtu piemēroti instrumenti integrācijai nākotnes darba tirgū. IKT ir ieviestas visos rūpniecības un pakalpojumu līmeņos, tādēļ tām jāklūst par neatņemamu mūžizglītības daļu.

4.2.3. Ar uzlabojumiem digitālajā izglītībā ir arī jāpalīdz jauniešiem skaidrāk nošķirt informāciju un zināšanas, attīstīt kritisko domāšanu un atbilstošu plašsaziņas līdzekļu lietotprasmī, kā arī spēt, piemēram, atpazīt viltus ziņas un aizsargāt savu privātumu tiešsaistē.

4.2.4. Lai gan paziņojumā galvenā uzmanība pievērsta skolām un augstākajai izglītībai, tomēr jautājums par sadarbību un saikni starp formālo, neformālo un ikdienējo mācīšanos un tās rezultātu atzīšanu nav skatīts pietiekami, kā uzsvērts arī 2012. gada Padomes secinājumos⁽⁷⁾ par “partnerībām un elastīgiem veidiem mūžilgu prasmju izkopšanai”. Vēl joprojām tikai puse ES dalībvalstu ir izstrādājuši vispusīgas mūžizglītības stratēģijas⁽⁸⁾. Šajā saistībā izglītības koncepciju dažādošanā var palīdzēt arī tehnoloģijas.

4.2.5. Komisija jau vairākus gadus nodarbojas ar ES mēroga tīklu attīstību un sadarbības veicināšanu nolūkā nodrošināt paraugprakses apmaiņu un iespēju mācīties no līdzbiedriem. Tomēr būtu interesanti novērtēt, cik lielā mērā pedagogi faktiski izmanto šos instrumentus un mehānismus. Ļoti iespējams, ka daudzi skolotāji un pedagogi joprojām neapzinās, kāds atbalsts un finanšu un apmācības resursi tiem ir pieejami ES līmenī. Dalībvalstīm par prioritāti būtu jāizvirza spēju veidošanas un darba apstākļu uzlabošana, tostarp skolotāju algas.

4.2.6. Ievērojot Komisijas ieteikumus, dalībvalstīm ir jāveicina pedagogu un skolotāju mūžizglītība, kā arī jāuzlabo viņu mobilitāte, piemēram, programmas *Erasmus+* ietvaros. Īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai uzlabotu mācīšanas procesa līdzdalības aspektus, jo ir pierādīts, ka šāda pedagoģiskā prakse ir ļoti laba un ļauj apmācāmajiem iegūt ne tikai zināšanas, bet izkopt arī konkrētas transversālas prasmes, piemēram, komunikācijas prasmes. Tā būtu ievērojama pāreja no izglītības, kuras centrā ir skolotājs, uz mācīšanu, kuras centrā ir apmācāmais un kurā skolotājam vairāk ir atbalsta funkcija.

4.3. Uzņēmējdarbības apguve, īstenojot sociālos projektus

4.3.1. Izglītībai ir jāpalīdz uzlabot galvenās kompetences, prasmes un attieksmi, kas nepieciešama, lai pēc formālās izglītības pabeigšanas gūtu panākumus dzīvē, piemēram, strādājot komandā un vadot projektus. Šis jaunais prasmju kopums palīdzēs ne tikai palielināt nodarbināmību, bet arī uzlabos nākamo pieaugušo spējas radīt pašiem savas darbvietas gan individuāli, gan kopīgi. Alternatīva pieeja mācību apguvei ir mācīšanās darbībā un uz pieredzi balstīta mācīšanās, kas var palielināt spējas uzkrāt zināšanas un vairāk palīdz attīstīt praktiskās iemaņas pretstatā zināšanu gūšanai konkrētā priekšmetā.

4.3.2. EESK uzsver, ka ir nepieciešama visaptveroša pieeja uzņēmējdarbībai, lietderīgi izmantojot jauno Eiropas Uzņēmējdarbības kompetenču satvaru *EntreComp*⁽⁹⁾. Sociālo projektu izstrāde skolās vai ārpus tām sniedz lielisku iespēju apgūt šīs prasmes un nepieciešamo domāšanas veidu, kā arī palīdz sekmīgāk veidot saikni ar cita veida mācību vidi. Šajā saistībā dalībvalstīm ir jānodrošina Eiropas Solidaritātes korpusa iniciatīvas atbalsts jauniešiem skolās un augstākās izglītības iestādēs. Turklāt pieaug interese par sociālo uzņēmējdarbību – arī tas ir veids, kā atbalstīt jauniešu vēlmi pēc jēgpilna darba.

⁽⁷⁾ Komisijas dienestu darba dokuments par partnerībām un elastīgiem veidiem mūžilgu prasmju izkopšanai, kas pievienots Komisijas paziņojumam “Izglītības pārvērtēšana – ieguldījums prasmēs labāku sociālekonomisko rezultātu sasniegšanai”, 2012. gada novembris.

⁽⁸⁾ Komisijas dienestu darba dokuments, kas pievienots [...] Padomes un Komisijas 2015. gada kopīgā ziņojuma projektam par stratēģiskās sistēmas Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā (“ET 2020”) īstenošanu – Jaunas prioritātes Eiropas sadarbībai izglītības un apmācības jomā, 2015. gada augusts.

⁽⁹⁾ Eiropas Uzņēmējdarbības kompetenču satvars
<https://ec.europa.eu/jrc/en/publication/eur-scientific-and-technical-research-reports/entrecomp-entrepreneurship-competence-framework>.

4.3.3. Uzņēmējdarbība ir spēcīgs ekonomiskās izaugsmes un darbvietu izveides virzītājspēks. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš uzņēmējdarbībā vajadzīgo prasmju attīstīšanai. EESK jau ir norādījis: lai uzņēmējdarbības izglītības apguve tiktu nodrošināta visā Eiropā, visās mācību programmās un mūžizglītības ietvaros, joprojām ir vajadzīga nopietna lēmumu pieņēmēju apņēmība. Ambīcijas, radošums un uzņēmējdarbības gars ir jānovērtē paši par sevi un jāveicina, un tos nevajadzētu jaukt ar saimniecisko darbību vai peļņas gūšanu. Radošumu attīsta zināšanu apguve formālajās un neformālajās izglītības sistēmās. Lai nodrošinātu pareizā vēstījuma sniegšanu, šajā procesā ir pilnībā jāiesaista pedagogi. Skolotāji, iespējams, nepiekrīt šaurai uzņēmējdarbības definīcijai, kas nozīmē tikai uzņēmuma nodibināšanu, bet varētu būt labvēlīgāki pret plašu koncepciju, kas piedāvā dzīvē noderīgas pamatzināšanas. Lai skolēnus iepazīstinātu ar “uzņēmējdarbības garu”, aktivitāšu un mācību procesa izstrādē var izmantot t. s. “uzņēmējdarbības kāpnes” jeb pastāvīga uzņēmējdarbības gara veicināšanu⁽¹⁰⁾.

4.3.4. Arī tie jaunieši, kas vēlāk nedibinās uzņēmumus vai sociālos uzņēmumus, gūst labumu no uzņēmējdarbības mācībām, jo viņi apgūst zināšanas par uzņēmējdarbību un iegūst būtiskas prasmes un īpašības, tostarp radošumu, pašiniciatīvu, neatlaidību, prasmi strādāt komandā, izpratni par risku un atbildības izjūtu. Uzņēmēja domāšana palīdz uzņēmējiem idejas pārvērst rīcībā un ievērojami palielina nodarbināmību. Visiem pedagogiem ir vajadzīgi skaidri definēti uzņēmējdarbības priekšmeta apgūšanas rezultāti; tas dos iespēju skolās ieviest efektīvu uzņēmējdarbības apgūšanas metodoloģiju. Tādēļ dalībvalstīm ir jāveicina uzņēmējdarbībā vajadzīgo prasmju izkopšana, rodot jaunus un radošus mācīšanas un mācīšanās veidus jau pamatskolā, savukārt vidējās un augstākās izglītības posmā pievērsties iespējai izveidot uzņēmumu, kas varētu būt viens no profesionālās karjeras variantiem. Visās mācību disciplīnās un visos izglītības līmeņos jāiekļauj pielāgota praktiskā pieredze, izmantojot uz problēmu risināšanu balstītu mācīšanos un saiknes ar uzņēmumiem.

Briselē, 2017. gada 19. oktobrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹⁰⁾ OV C 48, 15.2.2011., 45. lpp.